

درس چهاردهم

روش تدریس و تمرین قرائت

تدریس، تمرین و ارزش‌یابی این درس نیز براساس روش کلی است؛ یعنی، پیش قرائت، تمرین کردن با نوار، رفع اشکالات جمعی، بازخوانی ترکیب‌های مشکل، فردخوانی، رفع اشکالات فردی و پاسخ دادن به پرسش‌ها.

اشکالات قرائت دانش‌آموزان نیز براساس روش کلی اصلاح می‌شود؛ یعنی، جلب توجه آنان به علامتی که در مورد آن اشتباه کرده‌اند و سؤال کردن درباره‌ی آن، مقایسه‌ی حالت غلط با صحیح، تکرار جمله به صورت جمعی و فردی، در صورت نیاز، نوشتن ترکیب موردنظر روی تابلو، اشاره‌ی فنی معلم و بخش‌خوانی و شمرده‌خوانی دانش‌آموزان.

برای مطالعه دبیران

تذکرات خاص درس

۱- تأکید بر اتصال حرکت قبل از حروف ناخوانا به ساکن یا تشدید و بیان کامل تشدید در ترکیب‌های دُونَ النَّاسِ، فَتَمَمُوا الْمَوْتَ، بِالظَّالِمِينَ، يَا أَيُّهَا الَّذِينَ، لِلصَّلَاةِ، فَاسْتَعُوا، ذُرُّوا الْبَيْعَ، فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا، وَأَذْكُرُوا اللَّهَ، لَهُوَ أَنْفَضُوا، مِنَ التَّجَارَةِ، خَيْرَ الرَّاغِبِينَ، قَدَّمْتُ، تَقَرُّونَ، تُرَدُّونَ، فَيَنْبِئُكُمْ.

۲- توجه به ترکیبات همزه و شکل کوچک و او مدی در کلمه‌های وَلَا يَتَمَنَّوْنَہٗ، فَإِنَّہٗ، ءَامَنُوا.

۳- توجه به حالت وقف در ترکیب‌های وَالشَّهَادَةِ، يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَ ذُرُّوا الْبَيْعَ، فِي الْأَرْضِ، مِنَ التَّجَارَةِ.

۴- موارد ادغام، اخفاء و اقلاب که ممکن است مورد سؤال باشند:

إِنْ كُنْتُمْ، أَبَدًا بِمَا، عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ، مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ، خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ، مِنْ فَضْلِ اللَّهِ، كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ، خَيْرٌ مِنَ اللَّهِو.

انس با قرآن در خانه (قسمت الف)

قرائت آیه‌های درس برای اعضای خانواده، تمرین کردن با نوار قرائت آیات درس (در صورت امکان)، در صورت علاقه همکاری با افراد ضعیف و حفظ آیه‌های درس (در صورت علاقه مند بودن).

ارزش یابی قرائت

پرسش از آیات درس در جلسه‌ی بعد؛ هر دانش‌آموز ۴ سطر از آیه‌های درس را می‌خواند و نمره می‌گیرد. به این ترتیب، هر ۵ نفر تقریباً یک بار آیه‌های درس را می‌خوانند. برای افرادی که با صوت زیبا و شبیه نوار می‌خوانند یا در تقویت قرائت افراد هم‌گروه خود به‌طور مؤثر تلاش می‌کنند، می‌توان برای هر مورد تا ۲ امتیاز تشویقی منظور کرد. یا در صورت امکان، جوایزی به آن‌ها اهدا نمود.

جدول ۱ (کلمات)

هم	نیکو	بد	زشت
ایمان	ایمان	کفر	کفر
فلسفه	فلسفه	فلسفه	فلسفه
صالحین	صالحین	فاسقین	فاسقین
ایمان	ایمان	کفر	کفر
فلسفه	فلسفه	فلسفه	فلسفه
صالحین	صالحین	فاسقین	فاسقین
ایمان	ایمان	کفر	کفر
فلسفه	فلسفه	فلسفه	فلسفه
صالحین	صالحین	فاسقین	فاسقین

۱- معنای کلمه‌های «صادق و ذکر» و برخی هم خانواده‌های آن‌ها برای دانش‌آموزان آشنا است و یافتن پاسخ جدول به راحتی ممکن است. معنای «خیر» به خصوص با توجه به معنای دیگر آن (بهترین) به خوبی قابل تشخیص است. معنای «اذا و یوم» را می‌توان از بین دو معنای باقی مانده، با توجه به آشنا بودن کلمه‌ی «ایام» و راهنمایی دبیر محترم و در نهایت، استفاده از جدول لغات آخر کتاب پیدا کرد.

۲- کلمه‌ی «کُنْتُمْ» نیز مانند «کَانَ» می‌تواند هر دو معنای ماضی و مضارع را داشته باشد.

۳- هم‌چنان که توجه دارید، «فَاسَعُوا» و «فَاذْكُرُوا» هر کدام دو کلمه‌اند ولی اگر «فَ» جدا شود، برای خواندن کلمه‌ی بعدی، به همزه نیاز است - که در حالت وصل خوانده نمی‌شود. بنابراین، برای این که از آموزش مطالب اضافی جلوگیری شود. «فَ + اسَعُوا» جمعاً به‌عنوان یک کلمه ذکر شده است. البته تذکر این مطلب به دانش‌آموزان در صورت وجود زمینه‌ی مناسب مفید است ولی از آن‌ها پرسش نمی‌شود.

۴- می‌دانیم که در زبان عربی، صفت عالی که علامت آن در فارسی «ترین» است وزن و شکل خاصی ندارد و برای بیان آن از همان صفت تفضیلی استفاده می‌شود؛ اگر صفت تفضیلی به کلمه‌ی بعد از خود اضافه شود، اغلب معنای صفت عالی می‌دهد و اگر با چیز دیگری مقایسه شود، به معنای صفت تفضیلی است که در این صورت، معمولاً با کلمه‌ی «من» همراه است؛ مانند: أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ (بهترین آفریننده) و أَكْبَرُ مِنَ خَلْقِ النَّاسِ (بزرگ‌تر از آفرینش مردم)

۵- کلمه‌ی «خیر» هم به معنای «خوب و نیکو» و هم به معنای «خوب‌تر و نیکوتر» است که با هر دوی این معانی، در قرآن کریم آمده است.

جدول ۲ (ترکیب‌ها)

بِسْمِ اللّٰهِ	بِسْمِ اللّٰهِ
رَبِّ الْعَالَمِينَ	رَبِّ الْعَالَمِينَ
الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ	الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
مَلِكِ یَوْمِ الدِّیْنِ	مَلِكِ یَوْمِ الدِّیْنِ
اِلٰهِ یَوْمِ الدِّیْنِ	اِلٰهِ یَوْمِ الدِّیْنِ

این جدول به روش دروس قبل توسط دانش‌آموزان در کلاس حل و تصحیح می‌شود. برخی توضیحات ضروری این جدول به شرح زیر است البته برخی از ترکیب‌ها به علت روشن بودن، معنا نشده‌اند.

۱- اِنْ كُنْتُمْ: اگر بودید (هستید). همان‌طور که می‌دانید، «كُنْتُمْ» فعل ماضی است و می‌توان آن را به صورت «بودید» معنا کرد. از سوی دیگر، هرگاه فعل ماضی پس از کلمه‌های شرط «اِنْ، مَنْ، مَا، اِذَا...» قرار گیرد، بهتر است به صورت مضارع معنا شود. از این رو، در این جا می‌توان «كُنْتُمْ» را «هستید» معنا کرد. بیان این توضیحات برای دانش‌آموزان ضرورتی ندارد. از آن جا که این کلمه در جدول لغات به دو صورت معنا شده است، دانش‌آموزان هر یک از این دو صورت معنایی را بنویسند، صحیح محسوب می‌شود.

۲- اِذَا نُوْدِيَ: زمانی که ندا داده شد. با توجه به توضیحات داده شده، چون «اِذَا» از کلمه‌های شرط است، فعل ماضی پس از آن می‌تواند مضارع معنا شود. از این رو، اگر دانش‌آموزان آن را «زمانی که ندا داده می‌شود» یا «هرگاه که ندا داده شود» معنا کنند، نباید از آن‌ها غلط گرفت.

۳- وَاذْكُرُوا اللّٰهَ: و یاد کنید خدا را. همان‌طور که می‌دانید، فعل این عبارت اگر در ابتدای کلام بیاید، به صورت «اُذْكُرُوا» خواهد بود اما اگر پس از «و»، «فَ» یا کلمه‌های دیگر بیاید، همزه‌ی اوّل آن (أ) در تلفظ حذف می‌شود.

۴- ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ: آن (این) بهتر است برای شما. «ذَلِكُمْ» و «ذَلِكَ» به یک صورت معنا می‌شوند و هر دو را می‌توان «آن» یا «این» معنا کرد.

۵- خَيْرٌ الرَّازِقِينَ: بهترین روزی‌دهندگان، بهترین روزی‌دهنده. هر چند که «رازقین» جمع است و معنا شدن آن به صورت جمع اشکالی ندارد ولی در چنین مواردی ترجمه کردن آن به صورت مفرد بهتر است.

۶- وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ: و آخرت بهتر است. همان‌طور که می‌دانید، «خَيْرٌ» به صورت «خوب، بهتر، بهترین» معنا می‌شود. اگر دانش‌آموزان عبارت بالا را به یکی از این سه صورت معنا کنند، صحیح است.

۷- كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ: بودید (هستید) مؤمنان (افراد مؤمن).

جدول ۳ (تشخیص کلمات)

الف	ب	ج	د
رَدَّكَو	طَوَّقَتِظَر		
أَتَيْنَ لِمَسْوَدَ	وَلَمَّاوَن		
وَاللَّهَ فَعِيْرَ			
وَلَيْلَةَ الْمَيَّادِيْنَ	وَاللَّهَ وَمَسْ		
عَلَّوَالْمَلِكِ	وَاللَّهَ بِالْحَقِّ		

این تمرین نیز مشابه تمرین سوم درس گذشته است و نکته‌های یاد شده در آن درس نیز در تنظیم آن رعایت شده است. البته کمی مشکل‌تر است ولی به همان روش حل می‌شود. به دانش‌آموزان توصیه می‌کنیم که ابتدا عبارتهای ساده‌تر (مثلاً، عبارتهای ۲ و ۳) را تکمیل کنند تا در مجموع حل کردن جدول آسان‌تر شود.

کلمه‌های تکمیل‌کننده‌ی عبارتهای، به ترتیب عبارت‌اند از: نِعْمَةٌ، الصَّلَاةُ، الرَّكَاةُ، الرَّازِقِيْنَ، رَسُوْلِهِ، السَّمَاوَاتِ.

جدول ۴ (صفت تفصیلی)

الف	ب	ج	د
لَسِر	لَسِر	لَسِر	لَسِر
صَفِيْر			
لَسِر			
عَلَّوَالْمَلِكِ			
عَلَّوَالْمَلِكِ			
عَلَّوَالْمَلِكِ			
عَلَّوَالْمَلِكِ			
عَلَّوَالْمَلِكِ			
عَلَّوَالْمَلِكِ			

در جدول این تمرین، ساخت صفت تفصیلی «وزن أَفْعَلٌ» با ذکر نمونه، آموزش داده می‌شود. جدول بسیار ساده است و حل کردن آن برای دانش‌آموزان به‌سادگی میسر است. خوب است دبیر محترم کلمه‌های دیگری را هم در نظر داشته باشد تا هنگام حل کردن جدول با دانش‌آموزان تمرین کند.

نماز جمعه

اهداف

- ۱- آشنا کردن دانش آموزان با یکی از مهم ترین احکام عبادی - سیاسی اسلام
- ۲- علاقه مند کردن آنان به شرکت در نماز جمعه.

روش تدریس

- ۱- از دانش آموزان بخواهید که اگر خاطره‌ی خاصی از رفتن به نماز جمعه دارند، برای دوستانشان تعریف کنند.
- ۲- از یکی از دانش آموزان بخواهید که شیوه‌ی خواندن نماز جمعه را بیان کند.
- ۳- از دانش آموزان بخواهید شعر مربوط به نماز جمعه را بخوانند و درباره‌ی آن گفت و گو کنند.

پرسش برای گفتگو و پژوهش

- ۱- آیا می‌دانید که امام جمعه در خطبه‌های نماز جمعه معمولاً درباره‌ی چه موضوعاتی سخن می‌گوید؟
- ۲- چرا امام جمعه هنگام بیان خطبه‌های نماز، اسلحه در دست می‌گیرد؟
- ۳- چرا نماز جمعه، یک حکم و دستور عبادی - سیاسی است؟

روش بررسی تکلیف انس با قرآن در خانه (قسمت ب)

این تمرین به روش درس‌های قبل، پرسش و تصحیح می‌شود. نکته‌های ضروری به شرح زیر است:

- ۱- **إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ:** اگر بودید «هستید» راست گویان. معمولاً در فارسی در چنین مواردی، «راست‌گویان» مفرد به کار می‌رود؛ یعنی، به صورت «اگر هستید راست‌گو». ولی دانش‌آموزان به هریک از این دو صورت بنویسند، صحیح است.
- ۲- **فَاسْعُوا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ:** پس بشتابید به سوی یاد (ذکر) خدا؛ کلمه‌ی اول، فعل امر است

و اگر بدون «ف» بیاید، به صورت «اسْعَوْا» خواهد بود.

۳- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا: ای کسانی که ایمان آورده‌اید یاد کنید خدا را، یادی بسیار. پس از آن که دانش‌آموزان به این صورت ترجمه کردند، از آن‌ها می‌پرسیم که منظور چیست. در صورت لزوم، پاسخ آن‌ها را هدایت می‌کنیم تا به معنای «خدا را بسیار یاد کنید» برسند.

۴- قُلْ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهِوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ: بگو آنچه نزد خداست بهتر از سرگرمی و تجارت است.

۵- وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ: و خدا بهترین روزی‌دهنده است. بهتر است درباره‌ی دو عبارت اخیر (آیه‌ی آخر سوره‌ی جمعه)، ابتدا از دانش‌آموزان بپرسیم و آن‌گاه، توضیحات آن‌ها را تکمیل کنیم. همان‌طور که می‌دانید، آیه‌های پایانی سوره‌ی مبارکه‌ی جمعه درباره‌ی اهمیت نماز جمعه سخن گفته است. در صدر اسلام، گاهی برخی مسلمانان هنگام خطبه‌های نماز جمعه، نماز و پیامبر را ترک می‌کردند و به سوی کارهای متفرقه (سرگرمی، خرید و فروش یا...) می‌رفتند. در آخرین آیه می‌فرماید که اقامه و ادامه‌ی نماز، موجب برکاتی در نزد خدا برای شما می‌شود که از کارهای دیگر بهتر است و فراموش نکنید که خداوند بهترین روزی‌دهنده است. پس، از ترس از دست دادن سود و منفعت مادی، نماز را ترک نکنید.

